

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

6-2023

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТНИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

F.Xalikov	
Ta'lim tizimida testologiyadan foydalanishning nazariy asoslarini takomillashtirishning pedagogik ahamiyati	211
A.A.Mirzayev	
Ibn al-Arabiyning tasavvufiy qarashlarining asosiy yo'nalishlari va yondashuvlari	217
S.A.Azamova	
Yoshlarda ekologik madaniyatni shakllantirishda ekologik tarbiyaning samarali yo'llari va bosqichlari	223
M.I.Yusupova	
Expression of the concept of "Patriotism" in the russian-language media.....	231
M.M.Aralov	
OTM talabalarining grafik tayyorgarlikligini rivojlantirish vositasi sifatida	235
U.Abdullayeva	
Bo'lajak kimyo o'qituvchilarining metodik kompetentligini takomillashtirishda ekologik ta'lim va tarbiyaning ahamiyati hamda ularning qiyosiy tahlili	124
Y.J.Mirzaaxmedova	
Bo'lajak musiqa ta'limi o'qituvchilarida o'zbek musiqasi tarixiga doir bilimlarni rivojlantirishning pedagogik-psixologik asoslari	241
J.X.Boysunov	
Yoshlarda ma'naviy madaniyatini yuksaltirishning falsafiy mohiyati.....	246
B.I.Beshimov	
Jinoyatchilik ijtimoiy hodisa va uning tahlili	250
Z.N.Usmonov, M.A.Mirzajonova	
Umumiy o'rta ta'lim maktab o'quvchilarining jismoniy madaniyat fani nazariy bilim asoslarini o'qitishni monotoringi	255
M.X.Raxmonova, M.O.Karimova	
Boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy potensialini pivojlantirishning dolzarbligi va mohiyati....	260
N.S.G'afurova	
Ijtimoiy tarmoqlar punktuatsiyasining pragmatikasi.....	261
G.M.Камалова	
Методология преподавания физической культуры в вузах на современном этапе.....	266
R.M.Ubaydullayev	
Qishloq qizlari jismoniy tayyorgarligini tabaqalashtirilgan metodika orqali baholash	270
A.K.Nafasov	
Tarixda sivilizatsiyalarning shakllanishi tarixi xususida	274
F.A.Ikramov	
Mustaqil ta'lim faoliyati asosida talabalarning huquqiy ta'limini tashkil etishning pedagogik omillari.....	277
D.T.Tursunova	
Talaba xotin-qizlar ijtimoiy faolligini rivojlantirishning mazmuni va psixologik asoslari	281
D.D.Boymirzaeva	
O'zbekistonda oliy ta'lim muassasalarida tashkiliy faoliyat va boshqaruv amaliyotining mavjud muammolari tahlili	286
I.I.Soliyev	
Yangi O'zbekistonda OTMlar boshqaruviga xalqaro standartlarni joriy qilish vazifalari.....	292
S.S.Qozaqova	
Hikoya tuzishga o'rgatish maktabgacha yoshdagi bolalarning bog'lanishli nutqini rivojlantirishning muhim vositasi sifatida	298
F.A.Askarov	
Jismoniy tarbiya darsi jarayonida interfaol usullar ta'lim samaradorligini asosiy bo'g'ini sifatida ..	304
D.Z.Isaboyeva	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik psixologik asoslari (xalqaro baholash dasturi)	308
M.I.Ne'matov	
O'quvchilarning jismoniy madaniyatini rivojlantirishning etno-pedagogik asoslarini takomillashtirish	311

**JISMONIY TARBIYA DARSİ JARAYONIDA INTERFAOL USULLAR TA'LİM
SAMARADORLIGINI ASOSIY BO'G'INI SIFATIDA**

**ИНТЕРАКТИВНЫЕ МЕТОДЫ В ПРОЦЕССЕ УРОКА ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ
КАК ОСНОВНОЕ ЗВЯНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОБРАЗОВАНИЯ**

**INTERACTIVE METHODS IN THE PROCESS OF THE PHYSICAL EDUCATION LESSON
AS THE MAIN LINK OF EDUCATIONAL EFFICIENCY**

Askarov Fakhritdin Alisherovich¹

¹Namangan davlat universiteti, Jismoniy madaniyat kafedrası mudiri, dotsent

Annotatsiya

Ushbu maqolqda jismoniy tarbiya darsi jarayonida interfaol usullar ta'lim samaradorligini asosiy bo'g'ini sifatida keng fikrlar va faktlar keltirilgan. Shuningdek, jismoniy tarbiya darslarida interfaol usullari hozirgi kunda qo'lash samadorligi bo'yicha atroflicha tavsiyalar keltirilgan.

Аннотация

В данной статье представлен широкий спектр идей и фактов как основного звена эффективности интерактивных методов в ходе уроков физического воспитания. Также даются подробные рекомендации по эффективному использованию интерактивных методов на занятиях по физическому воспитанию.

Abstract

In this article, a wide range of ideas and facts are presented as the main link of the effectiveness of interactive methods in the course of physical education lessons. Also, detailed recommendations on the effective use of interactive methods in physical education classes are given.

Kalit so'zlar: *Pedagogik texnologiya, jismoniy madaniyat, jismoniy tarbiya.*

Ключевые слова: *Педагогическая технология, физическая культура, физическое воспитание.*

Key words: *Pedagogical technology, physical culture, physical education.*

KIRISH

Innavattsiyon texnologiyalar oldindan loyixalashtirish zarur, bu jarayonda o'qituvchi o'quv predmetining o'ziga xos tomonini, sharoitni, eng asosiysi, talabning imkoniyati va extiyojini xamda xamkorlikdagi faoliyatni tashkil eta olishini xisobga olishi kerak. Shundagina, kerakli kafolatlangan natijaga erishish mumkin. Qisqa qilib aytganda, talaba-talabani ta'limning markaziga olib chiqish kerak.

O'qituvchi tomonidan xar bir darsni yaxlit xolatda ko'ra bilish uni tasavvur etish uchun bo'lajak dars jarayonini loyixalashtirib olish kerak. Bunda o'qituvchini u tomonidan bo'lajak darsni texnologik xaritasini tuzib olishi katta axamiyatga egadir, chunki darsning texnologik xaritasi xar bir mavzu, xar bir dars uchun o'qitilayotgan predmet, fanning xususiyatidan, talaba-o'qituvchilarning imkoniyati va extiyojidan kelib chiqqan xolda tuziladi.

Bunday texnologik xaritani tuzish oson emas, chunki buning uchun o'qituvchi pedagogika, psixologiya, xususiy uslubiyot, pedagogika va axborot texnologiyalardan xabardor bo'lishi, shuningdek, juda ko'p usullarni bilishi kerak bo'ladi. Xar bir darsni rang-barang, qiziqarli bo'lishi avaldan puxta o'ylab tuzilgan darsning loyixalashtirilgan texnologik xaritasiga bog'liq.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Darsning texnologik xaritasini qay ko'rinishda yoki shaklda tuzish, bu o'qituvchining tajribasi, qo'ygan maqsadi va ixtiyoriga bog'liq. Texnologik xarita qanday tuzilgan bo'lmasin, unda dars jarayoni yaxlit xolda aks etgan bo'lishi xamda aniq belgilangan maqsad, vazifa va kafolatlangan natija, dars jarayonini tashkil etishning texnologiyasi to'liq o'z ifodasini topgan bo'lishi kerak. Texnologik xaritani tuzilishi o'qituvchini darsni kengaytirilgan konspektini yozishdan xalos etadi, chunki bunday xaritada dars jarayoning barcha qirralari o'z aksini topadi.

Pedagogik texnologiya nima?

pedagogik texnologiya - bu jamiyat extiyojidan kelib chiqib, oldindan belgilangan kishi ijtimoiy sifatlarini samarali shakllantiruvchi va aniq maqsadga yo'naltirilgan o'quv jarayonini majmua sifatida ko'rib uni tashkil qiluvchi qismlari bo'lgan o'qituvchi pedagogning o'qitish vositalari yordamida talabalarga nomallum bir sharoitda muayyan ketma-ketlikda ko'rsatgan taosirini

nazoratda tutuvchi va ta'lim natijasini baxolab boruvchi texnologiyalashgan ta'limiy tadbir degan xulosaga keladi.

Pedagogik texnologiyaning avvalgi uslublardan afzalligi, u ta'lim jarayonini bir butunlikda ko'rib, ta'lim maqsadi. uning mazmuni, bilim berish usullari va vositalari xamda ta'lim oluvchi va ta'lim beruvchilarni kompleksga keltirib, ta'lim bosqichlarini loyixalab, ta'lim jarayonini nazorat qilish va ta'lim natijalarini baxolash kabi qismlarini o'zaro uzviy bog'lab kompleksga keltirib turib, uning loyixasini tuzilishidadir.

Uning ananaviy uslublardan keyingi farqi, u talabalarni o'zlariga berilgan bilimlarni yodlab olib aytib berishiga emas, balki ta'lim va tarbiya jarayonining yakunida amaliy ishlarning bajarilishiga yo'naltirilganligidadir.

Ta'lim amaliyotiga nisbatan pedagogik texnologiyaning uch satxi belgilanadi: umumiy pedagogik, xususiy, uslubiy.

Umum pedagogik texnologiya yaxlit ta'lim jarayonini ifoda qiladi.

Xususiy uslubik texnologiya bir fan doirasidagi o'quv tarbiya jarayonini amalga oshirish uslublari va vositalaridan iborat bo'ladi.

Lokal (modul) texnologiya o'quv tarbiya jarayonining maxsus bo'limlariga texnologiyani tadbiq qilishni ifoda qiladi. Bu texnologiya xususiy didaktik va tarbiyaviy vazifalarni xal qilishga qaratiladi.

Kasbiy ta'lim tizimida ta'lim texnologiyalari fundamental va amaliy bilimlarni o'zlashtirilishini, xarakatlarning reflektivligini aks ettiradi va o'z kasbiy faoliyatini shakllantiradi.

Pedagogik texnologiyaning tuzilmasi. U konseptual asos, ta'lim jarayonini mazmuni, texnologik jarayondan iborat bo'ladi.

Pedagogik texnologiyaning mezonlaridan biri boshqaruvga asoslangandadir. U o'quv jarayonini diagnostikasi, uni rejalashtirish va amalga oshirishni loyixalash, undagi o'qitish uslublari va vositalarini o'zgartirib turishdan iborat bo'ladi.

NATIJA VA MUHOKAMA

Pedagogik texnologiyaning samaradorlik mezonini ta'lim jarayonining aniq sharoitlarida olinadigan yuksak natijalarni ko'zda tutadi.

Qayta tiklash. Pedagogik texnologiya mezonlaridan biridir. Unda pedagogik texnologiya boshqa o'quv yurtlarida qo'llash imkoniyati deb tushuniladi.

Jismoniy madaniyatning umumiy nazariyasiga kirish, atamalarini aniqlash va ilmiy tadqiqot usullari mavzusi bo'yicha o'tiladigan dars loyixasini tuzishning nazariy asosi.

Pedagogik texnologiya tamoyillarining birinchisi muayyan o'quv fani, modul yoki dars mavzusidan kutilgan asosiy maqsadni shakllantirib olish bo'lganligi tufayli, bu mavzuning umumiy maqsadini quyidagicha belgiladik: "Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyoti" o'quv fani bilimlarining ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy ahamiyati xaqida, jismoniy madaniyat va boshqa asosiy tushunchalarning mohiyati, fan va uning bo'limlari xamda ilmiy tekshirish uslublari tushuntirish yo'li bilan talabalarda bu bilimlarga bo'lgan extiyojni shakllantirish.

Pedagogik texnologiyaning ikkinchi tamoyili darsning umumiy maqsadidan kelib chiqib, mavzuni "qismlarga", ya'ni "modullarga" ajratib, har bir modulning maqsadini xamda modullar ichida xal qilinishi lozim bo'lgan masalalar tizimini aniqlab olishdir.

Mazkur darsning birinchi moduli - talabalarda jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyoti o'quv faniga qiziqish uyg'otish, uning bilimlarini egallashga ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy zaruriyat mavjudligini ilmiy asoslab berish uchun 15 daqiqa ajratiladi.

Bu modulda quyidagi savollarga javob berish ko'zda tutilgan:

1. Jismoniy tarbiya nazariyasi faniga kirish;
2. Jismoniy tarbiya nazariyasi qanday bilimlarni o'z ichiga birlashtiradi.

Ikkinchi modulda "Jismoniy madaniyat", "Jismoniy tarbiya" va "badantarbiya" atamasining mazmuni va mohiyatini ochib berib, uning faoliyat sifatida, predmetlar boyligi; natija sifatida kerakli natijalarni bir butunligiga ishlatilishi, jamiyatda predmet boyligi sifatida madaniylashtirilishi bilan xarakterlanadi. Ayrim aralash va qisman bir-biriga qo'shilgan tushunchalar ularning mohiyatini ochib beriladi, unga 25 daqiqa vaqt ajratilgan.

Uchinchi modulda: Jismoniy madaniyat nazariyasi fani, jismoniy madaniyat xaqidagi ilmiy bilimlar tizimida nazariyani shakllanish yo'llari; jismoniy madaniyat nazariyasi fani va o'quv predmeti sifatida, jismoniy madaniyatdan foydalanishning tipik yo'nalishlari va shakllarining tavsifi; jismoniy madaniyatdan inson xayotining turli davrlarida foydalanishning ilmiy amaliy asoslari, ilmiy tekshirish uslublari (tajriba va nazariy tadqiqotlar) xajmiga qarab 20 daqiqa ajratiladi.

To'rtinchi modulda darsni xulosalash va savollarga javob berish maqsad qo'yilgan va unga 5 daqiqa vaqt ajratilgan. Darsni xulosalash jarayonida dars boshida qo'yilgan xar bir maqsadga qay darajada erishganlik qisqacha tushuntirib beriladi.

"Jismoniy tarbiya nazariyasi va uslubiyoti" o'quv fani bilimlarining ijtimoiy, siyosiy, iqtisodiy ahamiyati xaqida "Jismoniy madaniyat va boshqa tushunchalarning mohiyati, fan va uning bo'limlari xamda ilmiy tekshirish uslublarini tushuntirish yo'li bilan talabalarda bu bilimlarga bo'lgan extiyojni shakllantirish.

O'qituvchi tomonidan o'zi o'qitayotgan fanning xar bir mavzusi xar bir mashg'uloti bo'yicha tuzilgan yuqoridagi kabi texnologik xarita unga faqat predmetni yaxlit xolda tasavvur etib yondoshishga, tushunishiga, yaxlit o'quv jarayonining boshlanishi, maqsadidan tortib, erishiladigan natijasiga ko'ra olishiga yordam beradi. Ayniqsa, texnologik xaritani talabaning imkoniyati extiyojidan kelib chiqqan xolda tuzilishi, uni shaxs sifatida talimning markaziga olib chiqishga olib keladi. Bu esa o'qitishning samaradorligini oshirishga imkon yaratadi.

O'qitish jarayonida o'qituvchilarga shaxs sifatida qaralishi, turli pedagogik texnologiyalar xamda zamonaviy uslublarni qo'lanilishi ularni mustaqil, erkin fikrlashga, izlanishga, xar bir masalaga ijodiy yondoshish, masouliyatini sezish, ilmiy tadqiqot ishlarini olib borish, taxlil qilish, ilmiy adabiyotlardan unumli foydalanishga, eng asosiysi, o'qishga, fanga, pedagogika va o'zi tanlagan kasbiga bo'lgan qiziqishlarini kuchaytiradi.

Bunday natijaga erishish amaliyotda o'quv jarayonida innovatsion va axborot texnologiyalarni qo'llashni taqozo etadi. Ular juda xilma-xildir. Biz ulardan baazilari xaqida to'xtalib o'tamiz va ularni o'tkazish tartibi xaqida qo'llanma beramiz. Ushbu uslubiy qo'llanmada keltirilgan zamonaviy uslublar yoki o'qitishning samarasini oshirishga yordam beruvchi texnologik treninglar talabalarda mantiqiy, aqliy, ijodiy, tanqidiy, mustaqil fikrlashni shakllantirishga, qobiliyatlarini rivojlantirishga, raqobatbardor etuk mutaxassis bo'lishlariga xamda mutaxassisga kerakli bo'lgan kasbiy fazilatlarini tarbiyalashga yordam beradi.

XULOSA

Ushbu uslubiy qo'llanmadan foydalanuvchilar o'quv jarayonini tashkil etish uchun xavola etilgan texnologik treninglarni xuddi shu tartibda o'tkazishlari shart emas, xar qaysi o'qituvchi bu treninglarni umumiy shaklini olgan xolda o'zlarining dars texno-logiyalarini yaratishlari, berilgan treninglarni to'liq yoki ularning baazi bir bosqichlari, elementlarini ishlatishlari mumkin.

Biz quyida o'qitish jarayonida qo'llash mumkin bo'lgan baazi bir treninglar (texnologiyalar)ga tavsifnoma berib, baazilarini o'tkazish tartibi to'g'risida uslubiy tavsiyanoma berib o'tamiz.

"*Tarmoqlar*" uslubi - talabani mantiqiy fikrlash, umumiy fikr doirasini kengaytirish, mustaqil ravishda adabiyotlardan foydalanishni o'rgatishga qaratilgan.

"3x4" uslubi - talabalarni erkin fikrlashi, keng doirada turli g'oyalarni bera olishi, ta'lim jarayonini qiska, kichik gurux xolda taxlil etib, xulosa chiqara olishi, taorif bera olishiga qaratilgan.

"*Blits-o'yin*" uslubi - xarakterlar ketma-ketligini to'g'ri tashkil etishga, mantiqiy fikrlashga, o'rganayotgan predmeti asosida ko'p, xilma-xil fikrlardan, malumotlardan kerakligini tanlab olishni o'rgatishga qaratilgan.

"*Intervyu*" texnikasi - talaba-talabaga savol berish, to'g'ri javob berish, savolni to'g'ri tuzishni o'rgatishga qaratilgan.

"*Bumerang*" texnikasi talabalarni dars jarayonida, darsdan tashqarida turli adabiyotlar, matnlar bilan ishlash, o'rganilgan materialni yodida saqlab qolish, so'zlab bera olish, fikrini erkin xolda bayon eta olish xamda bir dars davomida barcha talabalarni baxolay olishga qaratilgan.

"*Talaba*" treningi - talabalar bilan individual xolda ishlash o'qituvchi va talaba o'rtasidagi to'siqni yo'q qilish, xamkorlikda ishlash yo'llarini o'rgatishga qaratilgan.

"*Muloqot*" texnikasi o'qituvchilarni auditoriya diqqatini o'ziga jalb etish, dars jarayonida xamkorlikda faoliyat ko'rsatishga, uni tashkil etishni o'rgatishga qaratilgan.

"*Boshqaruv*" texnikasi o'qituvchilar auditoriyani boshqarishdagi usullari xamda talabalarni ish jarayonida boshqarish usullari bilan tanishtiruvchi va shunga o'rgatishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajgimizni mard va olijanob halqimiz bilan birga quramiz. 2017-yil.
2. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon Demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. 2017-yil.
3. Azizxadjajeva N. «Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat» T., 2003.
4. Bo'riboev A. «Pedagogik texnologiya» T., 2004 y.
5. Golish L.V. «Zamonaviy ta'lim texnologiyalari» Xalq talimi 2003 y.

6. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar.- Qarshi. Nasaf. 2000. Mahmudov M. Komil inson shaksi va ijtimoiy tajriba. // «Pedagogik mahorat», 2002 y, 4-son, 6-10 b.b.
7. Sayidahmedov N. Pedagogika fani metodologiyasi yohud uning zamonaviy mazmuni haqida: Amaliyot va nazariya// Ma'rifat.-2004.- 21 fevral.
8. Saidahmedov N.Pedagogik amaliyotda yangi texnologilarni qo'llash namunalari.-Toshkent:RTN.2000.
9. Tolipov O'.Q., Usmonboeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. Monografiya. Toshkent:"Fan". 2005 y.
10. Tolipov O'. Tajriba-sinov ishlarida yangi pedagogik texnologiyalar // Xalq ta'limi j. 2000 y.
11. Farberman B., Musina R., Jumaboeva F. Oliy o'quv yurtlarida o'qitishning zamonaviy usullari. –T., 2002 y.
12. Farberman B.L. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. – T., 1999 yil, 84 bet.
13. www: Ziyonet.uz